

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GRUPĖ**

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 42, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 67, 70, 71, 74, 75, 82, 85, 92, IR 243 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUSMIŲ VYKDYMO KODEKSO PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 309, 339, 342, 353, 354, 357, 358, 360, 361, 362 IR 364 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS PROBACIJOS ĮSTATYMO NR. XI-1860 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS SUĖMIMO VYKDYMO ĮSTATYMO NR. I-1175 2, 6, 7, 8, 12, 17, 20, 22, 27, 30, 36, 40 IR 43 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS PATAISOS PAREIGŪNŲ VEIKLOS ĮSTATYMO NR. XIII-1387 4 IR 10 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR 5 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU GALIOS ĮSTATYMU

**PROJEKTŲ (toliau - Projektai)
(TAP NR. TAP-18-2067)(TAIS Nr. 18-12589(2))**

2018-12-14 Nr. NV-3427

Vilnius

Projektų rengėja: Teisingumo ministerija.

Projektų tikslai:

1. išplėsti su laisvės atėmimu nesusijusių baudžiamosios atsakomybės formų (bausmių, probacijos, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonių) taikymą asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas;
2. optimizuoti baudžiamosios atsakomybės formų įgyvendinimą, kad nuteistųjų resocializacija būtų veiksminga ir mažintų jų nusikalstamų veikų recidyvą.

Dabartinė situacija:

Lietuvoje **kalinių** (suimtųjų ir nuteistųjų, laikomų tardymo izoliatoriuje ir pataisos įstaigoje) **skaičius** (235), tenkantis 100 tūkst. gyventojų yra **du kartus didesnis, nei visų ES valstybėse narių vidurkis** (126) ir Lietuva yra lyderė pagal kalinių, tenkančių 100 tūkst. gyventojų skaičių visoje ES. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad suimtų skaičius (21) Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų yra net mažesnis, nei daugumoje ES valstybių, todėl laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų, tenkančių 100 tūkst. Lietuvos gyventojų, skaičius dar labiau skiriasi nuo ES vidurkio.

ES valstybėse su laisvės atėmimu susijusios bausmės taikomos daug rečiau, nei Lietuvoje, pavyzdžiui: Vokietijoje – 5,4 proc. nuteistųjų, Danijoje – 6,8 proc. nuteistųjų, Anglijoje ir Velse – 7,5 proc. nuteistųjų, Lenkijoje – 9,2 proc. nuteistųjų, Vengrijoje – 11,6 proc. nuteistųjų, Prancūzijoje – 17,8 proc. nuteistųjų, Nyderlandų Karalystėje – 23 proc. nuteistųjų. Tuo tarpu Lietuvoje šios bausmės taikomos apie **31 proc.** nuteistųjų.

Tai, kad Lietuvos baudžiamoji politika yra labai griežta, rodo ir tas faktas, kad Lietuvos pataisos įstaigose daugiau kaip pusę (**51,5 proc.**) nuteistųjų atlieka ilgesnes, nei 5 m. laisvės atėmimo bausmes. ES valstybėse ilgesnes, nei 5 m. laisvės atėmimo bausmes atlieka ženkliai mažiau nuteistųjų, pavyzdžiui: Lenkijoje – 14,3 proc., Nyderlandų Karalystėje – 21,9 proc., Danijoje – 24,4 proc., Prancūzijoje – 25,9 proc., Anglijoje ir Velse – 30,2 proc., Vengrijoje – 33,7 proc., Estijoje – 37,2 proc.

Pažymėtina, kad nuo 2012 m., keičiant Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą (toliau – BK), baudžiamoji politika buvo orientuojama tik į griežtesnes bausmes, išskyrus kai kurias išimtis.

Priemonės, turėjusios padėti mažinti įkalintųjų skaičių Lietuvoje – bausmės vykdymo atidėjimas, lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigos, tik maža dalimi prisideda prie įkalintųjų skaičiaus mažinimo.

Projektų esmė: Projektais siekiama papildyti Baudžiamąjį kodeksą ir Bausmių vykdymo kodeksą nuostatomis, kurios leistų:

- kartu su bausme taikyti ir baudžiamojo poveikio priemonę – įmoka į nukentėjusių asmenų fondą;
- pakeisti nuteistajam, vengiančiam atlikti viešųjų darbų arba baudos bausmę, šias bausmes kita, griežtesne, tačiau neizoliuojančia nuo visuomenės bausmę – laisvės apribojimu;
- skirti nuteistiesiems intensyvią priežiūrą, papildomų draudimų ir įpareigojimų, kad nuteistajam būtų daroma didesnė įtaka keisti savo elgesį teigiama linkme;
- taikyti bausmės vykdymo atidėjimą su intensyvia priežiūra nuteistiesiems arešto bausme;
- taikyti terminuota laisvės atėmimo bausme nuteistiems asmenis bausmės vykdymo atidėjimą iš dalies;
- plačiau taikyti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos.

Taip pat Projektais daromi kiti pakeitimai teisiniame reguliavime, kuriais norima:

- sudaryti teisinės prielaidas dažniau taikyti su laisvės atėmimu nesusijusias baudžiamosios atsakomybės formas (pvz., viešuosius darbus, laisvės apribojimą, bausmės vykdymo atidėjimą) ir lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigos;
- įtvirtinti nuteistųjų socialinę rehabilitaciją gerinančias priemones;
- įtvirtinti aiškius kriterijus, kuriais remiantis būtų priiminėjami sprendimai dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygų pakeitimo (jų griežtinimo arba švelninimo);
- tarpusavyje suderinti Baudžiamojo kodekso, Bausmių vykdymo kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso, Probacijos įstatymo, Suėmimo vykdymo įstatymo, Pataisos pareigūnų veiklos įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso nuostatas.
- Papildomai Bausmių vykdymo kodekse pagal Specialiųjų tyrimų tarnybos rekomendacijas siekiama sumažinti pataisos įstaigų vadovų diskrecijos teisę priiminėti sprendimus dėl laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų teisinės padėties pokyčių (pavyzdžiui, dėl leidimo be sargybos (palydos) išvykti už pataisos įstaigos teritorijos ribų suteikimo ir pan.).

Įgyvendinus projektų nuostatas, tikimasi, kad:

- alternatyvios laisvės atėmimui baudžiamosios atsakomybės formos (bauda, laisvės apribojimas, bausmės vykdymo atidėjimas) bus taikomos 5-10 proc. dažniau;
- nuteistieji rečiau bus siunčiami atlikti arešto bausmės (iki 50 proc. (1000 asmenų) gali sumažėti per metus į pataisos įstaigas atlikti arešto bausmės atvykstančių asmenų skaičius);
- padidės lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų taikymas nuteistiesiems (iki 2 kartų);
- sumažės nuteistųjų atliekančių laisvės atėmimo bausmės pataisos įstaigose (iki 15 proc.)
- sumažės išlaidos nuteistųjų išlaikymui (maitinimui, aprūpinimui būtiniausiais reikmenimis ir drabužiais, komunalinėms paslaugoms ir pan.) pataisos įstaigose,
- bus efektyvesnė nuteistųjų priežiūra visuomenėje ir jų resocializacija, kas atitinkamai sumažins vengiančių atlikti bausmę pasiuntimo į įkalinimo įstaigas ir jų nusikaltimų recidyvą.

Pažymėtina, kad įgyvendinus projektuose nustatytas priemones, padažnėtų alternatyvių laisvės atėmimui baudžiamosios atsakomybės formų, bausmių bausmės vykdymo atidėjimo ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos taikymas, kas lems nuteistųjų skaičiaus pataisos įstaigose mažėjimą. Dėka to per vienerius metus bus sutaupoma iki 1548,9 tūkst. eurų, o per trejus metus – iki 4646,7 tūkst. eurų.

Taip pat pagal projektus dalis nuteistųjų bus perkelti iš pataisos namų į atvirą koloniją ir pusiaukelės namus. 100 proc. užpildžius pusiaukelės namuose ir atviroje kolonijoje laisvas vietas, per vienerius metus gali būti sutaupoma iki 120,9 tūkst. eurų, o per trejus metus – iki 362,7 tūkst. eurų.

Lėšų ekonomija būtų naudojama:

- Priemonių intensyviai priežiūrai vykdyti įsigijimui. Preliminariai numatoma, kad asmenų, kuriems vienu metu bus taikomas elektroninis stebėjimas, skaičius per kelerius metus gali

išaugti iki 3100. Kalėjų departamentas turi įrangą, su kuria gali intensyviai priežiūrą vykdyti 125 asmenis (šiuo metu intensyvi priežiūra vykdoma 70 asmenų). Šiais metais yra numatoma papildomai įsigyti 200 vnt. elektroninių stebėjimo prietaisų, o 2014–2021 m. Norvegijos finansinio mechanizmo paramos lėšomis yra planuojama įsigyti papildomai apie 300–500 elektroninių stebėjimo prietaisų. Papildomai dar reikia įsigyti apie 2475–2675 vnt. elektroninių stebėjimo prietaisų. Šie prietaisai būtų įsigijami palaipsniui, priklausomai nuo asmenų, kuriems būtų skiriamas elektroninis stebėjimas, skaičiaus didėjimo.

- Papildomų pareigybių, skirtų nuteistųjų probacijai vykdyti, steigimui ir Lietuvos probacijos tarnybos materialiniam aprūpinimui. Tikėtina, kad Lietuvos probacijos tarnybos priežiūrimų asmenų skaičiaus po įstatymų projektų paketo įsigaliojimo didės palaipsniui iki 1300. Todėl papildomai gali reikėti įsteigti iki 40 etatų (statutinių valstybės tarnautojų) ir papildomai per vienerius metus jų išlaikymui skirti 875,2 tūkst. eurų, o per 3 trejus metus – apie 2625,6 tūkst. eurų. Taip pat reikės ir papildomai probacijos tarnybą aprūpinti transporto priemonėmis (apie 16 vnt.). Tam vieneriems metams papildomai gali reikėti iki 76,8 tūkst. eurų, o 3 trejiems metams – iki 230,4 tūkst. eurų.
- Terminuotos laisvės atėmimo bausmės vykdymo optimizavimui, t. y. darbuotojų, vykdančių nuteistųjų dinaminę priežiūrą, socialinių darbuotojų ir psichologų pareigybių skaičiui didinti, pataisos įstaigų pritaikymui vykdyti atvirosios kolonijos funkcijas, nuteistųjų užimtumo priemonių organizavimui ir kt.

Derinimas: Projektai derinti su Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo, Vidaus reikalų ministerijomis, Generaline prokuratūra, Teisėjų taryba. Dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta arba atsižvelgta iš dalies, parengta derinimo pažyma.

Atitiktis Vyriausybės programos nuostatom: Projektai įgyvendina Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 5.4.6 priemonę - patobulintų (bausmės vykdymo atidėjimo, lygtinio paleidimo ir mediacijos institutų) ir naujų laisvės atėmimo alternatyvų (elektroninių priemonių, naujų socialinių ryšių palaikymo galimybių ir kt.) platesnis panaudojimas, siekiant sumažinti realaus laisvės atėmimo bausmės taikymą.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlome rengėjams įvertinti Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės projektui 2018 m. gruodžio 13 d. išvadoje Nr. NV-3319 pateiktą pastabas (atkreiptinas dėmesys į didelę jų apimtį).

Atkreiptinas dėmesys taip pat į tai, kad su Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 5.4.6 priemone, kuri yra įgyvendinama pateiktu projektų paketu, glaudžiai susijusi šio plano 1.1.1 darbo 9 priemonė, kuri numato veiksmingos ir socialiai orientuotos laisvės atėmimo bausmės atliekančių asmenų užimtumo darbo ir kita prasminga veikla sistemos sukūrimą. Šios priemonės įvykdymo terminas buvo numatytas 2018 m. IV ketv.

Įgyvendindama šią priemonę, bei vykdydama Ministro Pirmininko 2018 m. birželio 22 d. pavedimą Nr. S-2097, Teisingumo ministerija šiuo metu rengia ir kitų metų pradžioje planuoja pateikti Vyriausybei nuteistųjų užimtumo koncepciją, o vėliau jos pagrindu parengtus ir atitinkamų teisės aktų projektus. Svarstyta kaip šiuo paketu teikiami projektai sistemingai įsilies į naująją nuteistųjų užimtumo koncepciją ir ar nebūtų tikslinga rengėjams Projektus papildomai įvertinti ir šiuo požiūriu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **siūlome projektus svarstyti Tarpinstituciniame pasitarime.**

Audrius Kasinskas, tel. +370 706 63733, el. p. audrius.kasinskas@lrv.lt